

Přehled přednášek předmětu Základy práva za období září až prosinec 2009

Literatura:

Blažek, Petr: Základy práva. Vysoká škola finanční a správní 2007.

Spirit, Michal: Základy práva pro neprávnický. Aleš Čaněk 2008 (rozšířené vydání).

Obsah:

Právní stát.....	2
Moc zákonodárná, výkonná a soudní a jejich orgány; legislativní proces.....	12
Základní pojmy teorie práva.....	16
Problematika cizinců a azylantů.....	21
Občanské právo.....	23

Právní stát a jeho principy v ústavním pořádku České republiky

Moderní stát vyjadřuje přívlastkem moderní svoji odlišnost od starověkého a středověkého státu a je výsledkem dlouhého vývoje, který postupně modifikoval formy státu, strukturu jeho institucí a rovněž jeho základní funkce. V průběhu tohoto vývoje se současně utvářela a precizovala stěžejní idea, s níž je moderní demokratický stát spojován, totiž idea právního státu.

Právní stát – tímto slovním spojením se v dnešním právu, státovědě nebo politologii vyjadřuje, že se jedná o **stát, který je svým právem vázán a kde právo vládne jako závazný regulativ pro výkon státní moci**. Toto právo musí splňovat určité kvalitativní předpoklady, nemůže to být jakýkoli soubor právních norem, byť by se daný stát tímto souborem právních norem řídil a považoval je za závazné. Existuje velký počet států, v nichž právo hraje důležitou roli a takové státy se právem při výkonu státní moci řídí, avšak těžko bychom tyto státy označili za právní státy.

Historické kořeny pojmu právní stát

Myšlenky vlády práva, resp. zákona mají poměrně bohatou tradici již v antice. Za všechny můžeme jmenovat Platónovy *Zákony* či Aristotelovu *Etiku Nikomachovu*.

Zatímco ve svém vrcholném díle *Ústava* je Platón přesvědčen, že ti nejlepší z lidí jsou schopni racionálního vhledu do fungování společnosti a tito by měli vládnout všem ostatním, neboť jako lidé absolutně rozumní a spravedliví mají za účelem zajištění politické spravedlnosti dostat absolutní moc, tak ve svém posledním díle - v *Zákonech* - lze sledovat značný posun v jeho myšlení. Skepse ohledně možnosti nalézt osvícené vládce se projevuje v zásadním zvýraznění úlohy zákona a mimo jiné se v *Zákonech* můžeme dočíst, že zákon je neomezeným pánem nad vládci a vládci jsou jen poslušnými poddanými ve službách zákona.

Aristoteles pak v *Etice Nikomachově* říká, že „proto nenecháváme vládnouti člověka nýbrž zákon, poněvadž člověk vládne ve svůj prospěch a stává se tyranem.“

Zkušenost antického člověka opravdu byla taková, že vláda – ať už jakákoli – demokratická či aristokratická – se může velmi snadno zvrhnout v tyranii a k moci se může lehce dostat člověk, který vše podřídí svým vlastním cílům na úkor cílů obecným

Nejen tyto ale i myšlenky dalších antických myslitelů o vázanosti právem tedy ukazují, že už antika si byla vědoma důležitosti zákonů pro stabilitu a zdárný vývoj obce, ovšem pokud se blíže seznámíme s myšlením právě třeba Platóna a Aristotela, zjistíme, že v jejich učení je i řada velmi podivných a místy až odpudivých prvků a skutečné základy moderního chápání právního státu je třeba hledat až v myšlení pozdějším, především pak v myšlení 18. a 19. století.

Právní stát X vláda práva

Není třeba rozebírat jednotlivé autory, kteří se problematikou právního státu zabývali, avšak je třeba zmínit dva základní směry, kterým se myšlení o právním státě ubírá:

- a) kontinentálně evropská koncepce právního státu
- b) angloamerická koncepce vlády práva

Rozdílný vývoj kontinentálně evropského právního státu od jeho anglo-amerického protějšku souvisí zejména s rozdílným společenským a politickým vývojem státu a společnosti a odlišně se vyvíjející právní kulturou

ad a) Kontinentální koncepce právního státu (něm. Rechtsstaat, fr. état de droit)

Navazuje na ideály osvícenství a Velké francouzské revoluce. Podle Deklarace práv člověka a občana se lidé rodí a zůstávají svobodní a rovni ve svých právech. Deklarace dále specifikuje základní přirozená práva člověka, mezi něž zařadila svobodu, vlastnictví, bezpečnost a právo na odpor proti útlaku. **Do centra pozornosti je tak tedy postaven svobodný občan se svými právy a svobodami.**

Druhým zdrojem je pak kantovské dělení přirozeného a pozitivního práva. Zatímco přirozené právo je právem apriorním, nepodléhajícím změnám, neboť je nezávislé na vůli

zákonodárce, tak pozitivní (psané) právo je historické, dočasné, změnám podléhající. Obě práva je třeba uvést do souladu. V Kantově pojetí je pak právní stát garant svobody – základního přirozeného práva každého, kdo rozvíjí v občanské společnosti svoje přirozené vlohy. Jeho funkcí je ochrana právního řádu a jeho uskutečňování. Jedinou povinností právního státu je zabezpečení právní jistoty každého jednotlivce.

To jsou východiska kontinentálního pojetí právního státu, samotnou doktrínu pak v polovině 19. století teoreticky rozpracovali němečtí pozitivističtí právníci.¹ **Základní myšlenkou jejich koncepce je idea, že státní moc a její výkon musejí být důsledně vázány právem a že zasahování státu do života jedince se může uskutečňovat výlučně v souladu s ústavou a zákony. Základním pramenem je přitom zákon jako všeobecně závazný normativní právní akt.**

Pozitivistickým pojetím právního státu otrásl vývoj v první polovině 20. stol., kdy se k moci dostává stalinismus, fašismus a nacismus. Pro tyto režimy a ideologie je charakteristický odpor k přirozenoprávnímu hodnotovému základu právního státu, zákon se stává sluhou státní moci, která zcela neguje základní lidská práva.

ad b) Angloamerická koncepce vlády práva (rule of law)

Angloamerická doktrína se vytvářela v atmosféře odlišné právní kultury a rozdílného politického systému. Při jejím formování sehrál významnou roli zejména angloamerický liberalismus zdůvodňující **liberálně chápaný ideál svobody a minimálního státu**. I v tomto politickém a právním systému se postupně zformulovala doktrína analogická kontinentálnímu právnímu státu, jež je označovaná jako „Rule of Law“ a překládá se jako „vláda práva“.

Zásadní místo zde náleží (na rozdíl od kontinentálního pojetí právního státu) soudům a soudcovské tvorbě práva. Dynamika společenských vztahů generuje neustálé střety zájmů a

¹ Právní pozitivismus je směr právního myšlení vzniklý v polovině 19. století. Právo je dle této právní školy totožné se zákonem (a podzákonými předpisy, které jsou vydány na základě zákony, k jeho provedení a v jeho mezích). Právní pozitivisté polemizují se školou přirozenoprávní, která vychází z předpokladu existence nepsaného a neměnného práva, jež odpovídá lidské přirozenosti a je pozitivnímu právu nadřazeno. Pozitivisté zužují svůj teoretický zájem pouze na platné právo a pojem práva omezují na soubor norem vydaných a garantovaných státem. V právním státě platí zákonem (a zvláště ústavou) stanovená přesná pravidla pro činnost státních orgánů a všech veřejnoprávních subjektů, jakož i soukromých právnických a fyzických osob. Pozitivistickoprávní školu je třeba vnímat jako součást snah stabilizovat výsledky buržoazně revolučních změn v hospodářsky rozvinutých společnostech, k nimž došlo v první polovině 19. století.

ideál správného a spravedlivého se v této dynamice stále znovu hledá, přesněji hledá ho soudce při svém rozhodování. Předem stanoveno je relativně málo jednoznačných pravidel a z toho vyplývá určitá nižší míra právní jistoty. Nebezpečí, že soudce bude podléhat zájmu jedné ze stran, by měla zabránit detailní procesněprávní úprava. Jednou ze zásadních doktrín této koncepce je právo na spravedlivý proces, na zachování řádného zákonného postupu (due process of law). Je zde rovněž zaveden a široce uplatňován porotní systém, na základě kterého se rozhoduje podle nejlepšího vědomí a svědomí členů poroty.

Základní principy právního státu

Jak bylo zmíněno výše, koncepce kontinentálního právního státu prošla v 1. polovině 20. století značným otřesem, neboť totalitní režimy se dostávaly k moci často zcela legálním způsobem, v souladu s platnými zákony („stačí dodržování formálních pravidel tvorby právních norem, obsah pak může být jakýkoli“), proto se po druhé světové válce vytváří **materiální koncepcí právního státu** (jako protiklad k formálnímu právnímu státu, jež umožnil výše uvedené negativní jevy). Mezi základní jeho principy patří:

1, suverenita lidu – ztělesňuje v sobě svrchovanost občana a jeho prioritu před státem. Vyjadřuje zásadu, že **legitimním zdrojem svrchované státní moci je vždy lid**. Státní moc možno vykonávat jedině prostřednictvím orgánů od lidu odvozených. Tato zásada je vyjádřena v článku 2 odstavci 1 Ústavy:

čl.2

(1) **Lid je zdrojem veškeré státní moci;** vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.

(2) Ústavní zákon může stanovit, kdy lid vykonává státní moc přímo.

(3) Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.

(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.

Není zde sice explicitně řečeno „lid je suverénní“, nicméně smysl formulace je zcela jednoznačný. Není zde tedy žádná jiná moc, která by měla jiný zdroj nežli lid – např. šlechta, panovník, proletariát, církev, či politická strana.²

Státní moc je možno vykonávat jedině prostřednictvím orgánů od lidu odvozených přímo (lid volí parlament) **nebo zprostředkovaně** (lidem volený parlament volí prezidenta), a tím legitimovaných k jejímu výkonu. Odchytkou od tohoto pravidla je způsob výkonu státní moci přímo lidem samotným (čl. 2 odst. 2 – viz výše) – tedy pokud se lid vyjádří k určité věci přímo prostřednictvím referenda.³

Z principu suverenity lidu vyplývá tedy to, že zdrojem svrchované státní moci je vždy lid a státní orgány nemohou vykonávat moc, která by nepocházela od lidu.

2, Záruky základních lidských práv a svobod

Tento princip velmi úzce souvisí s principem předchozím. Nadřazenost občana nad státem dokládá a stvrzuje existence ústavního kodexu základních lidských práv a svobod politických práv občanů, o kterých čl. 1 Listiny říká: „Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné“. **Důležitost lidských práv v právním státě zakotvuje i čl. 1 Ústavy, když jako jednu ze základních charakteristik České republiky uvádí, že je „demokratickým právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana“.**

Právní stát lidská práva a základní svobody nejen ústavně zakotvuje, ale poskytuje právním subjektům i efektivní ochranu těchto práv a svobod před

² Např. Ústava z roku 1960 stanovila, že zdrojem veškeré moci není lid jako celek, ale pouze „pracující lid“: čl.2

(1) *Veškerá moc v Československé socialistické republice patří pracujícímu lidu.*

³ Ve skutečnosti, že v Česku doposud nebyl přijat ústavní zákon o **referendu**, lze spatřovat jedno velké nenaplnění ústavního pořádku (s referendem počítá rovněž i Listina základních práv a svobod, která ve svém článku 21 odstavci 1 říká: „Občané mají právo podílet se na správě veřejných věcí přímo nebo svobodnou volbou svých zástupců“). Doposud byl přijat pouze zákon o místním referendu (zákon č. 298/1992 Sb.), který upravuje referendum na úrovni obcí. Celorepublikové referendum se sice v minulosti již jednou konalo, a to sice o vstup České republiky do Evropské unie, avšak to bylo referendum jednorázové (ad hoc), upravené zvláštním zákonem, přičemž tento zákon nelze využít pro jakékoli další referendum.

nezákonnými zásahy jiných právních subjektů a státu do těchto práv a svobod a vytváří podmínky pro jejich reálné naplnění.

Úcta k lidským právům je pak východiskem pro rozhodování orgánů států, což dokládá např. i čl. 85 odst. 2 Ústavy, v němž je obsažen slib ústavního soudce:⁴

Čl.85

(1) Složením slibu do rukou prezidenta republiky se soudce Ústavního soudu ujímá své funkce.

(2) Slib soudce Ústavního soudu zní: "Slibuji na svou čest a svědomí, že **budu chránit neporušitelnost přirozených práv člověka a práv občana**, řídit se ústavními zákony a rozhodovat podle svého nejlepšího přesvědčení nezávisle a nestranně."

(3) Odmítne-li soudce složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl jmenován.

3, Princip dělby moci

Dělba moci je vyjádřením požadavku směřujícího k zabránění koncentrace a zneužití moci, která by mohla vést ke zvržení, bezpráví a faktickému popření právního státu. K řádnému výkonu státní moci a její kontrole pak slouží zejména uplatnění mechanismu dělby moci teoreticky formulovaného Ch. Montesquieum ve svém díle Duch zákonů z roku 1748.

Ten rozdělil státní moc na moc **zákonodárnou**, **výkonnou** a **soudní**, přičemž jednotlivé moci jsou navzájem samostatné, oddělené a nezávislé, vykonávané v jednotlivých oblastech odlišnými jedinci nebo sbory za účelem zabránit zneužití státní moci a umožnit její kontrolu.

Princip dělby moci se často spojuje se systémem vzájemných brzd a vyvažování, jenž má zabránit tomu, aby jedna z mocí mohla získat dominantní postavení a tohoto postavení zneužít. V systému (nejen české) parlamentní republiky je tento princip poněkud oslaben – např. v USA je samostatně volen prezident (představitel výkonné moci) i Kongres (zákonodárná moc), zatímco v Česku volí prezidenta parlament, nikoli přímo lid.

⁴ V tomto slibu ústavních soudců jsou zdůrazněna přirozená práva (zmiňuji je i výše v souvislosti s Kantem), tedy práva, jejichž existence nezávisí na nějakém písemném vyjádření v zákoně, která existují nezávisle na vůli člověka či zákonodárce; jejich zdrojem může být Bůh, jiní považují za jejich zdroj lidskou přirozenost. Jejich význam je zde podtržen skutečností, že jsou zmíněna na prvním místě ještě před ústavními zákony.

Stručná charakteristika jednotlivých mocí:

a) zákonodárná moc – rozumí se pravomoc vydávat prvotní právní předpisy – tedy zákony. Tato moc přísluší dvoukomorovému parlamentu. Ústava mu svěřuje vedle moci zákonodárné rovněž i moc ústavodárnou.

b) výkonná moc – orgány mocí výkonné jsou Ústavou a zákony nadány k tomu, aby prováděly, vykonávaly státní moc, zejména aby prováděly zákony. Podle Ústavy tvoří výkonnou moc prezident a vláda. ČR je založena na kontinentálním principu parlamentní formy vlády, proto je moc výkonná, resp. její část – vláda – ústavně odpovědná moci zákonodárné, resp. opět její části – Poslanecké sněmovně.

c) moc soudní je pak představována nezávislými soudy, které v systému kontinentálního práva právo netvoří, nýbrž „pouze“ nalézají. Jsou povolány především k tomu, aby zákonem stanoveným způsobem poskytovaly ochranu právům. Jen soud rozhoduje o vině a trestu za trestné činy.

4, Vázanost státu právem (zásada legality)

Povaha právního státu vyžaduje, aby všechny formy státní moci byly limitovány ústavou a zákony. Již u principu suverenity lidu jsme zmínili článek 2 odst 3, podle kterého je **státní moc možno uplatňovat jen v případech v mezích a způsoby, které stanoví zákon**. Moc zákonodárná je vázána ústavou, moc výkonná a soudní ústavou a zákony. Tento požadavek však sám o sobě není dostačující; jde o to, aby

a) **v právním státu právní normy svými ustanoveními obsahově limitovaly míru zásahů státní moci do sféry svobody občanů**, zejména pak do oblasti lidských práv, zakazovaly státním orgánům uplatňovat určité pravomoci, resp. je uplatňovat určitým postupem,

b) na druhou stranu však **musí upravovat určité sféry společenského života důležité pro fungování právního státu** (např. pravidla volného trhu, oblast sociální politiky apod.).

Právní stát tedy takto vystupuje jednak jako vyjádření liberálních snah o minimální stát, který nijak netlumí aktivity občanské společnosti, avšak při zajištění veřejných zájmů občanů a společnosti. **Míra svobody občanů přitom ale představuje prvotní kritérium a**

hledisko právního státu. Veškeré státní moc je vázána úctou k právům a svobodám člověka a občana, což je vyjádřeno hned v čl. 1 Ústavy:

Čl.1

(1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát **založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.**

(2) Česká republika dodržuje závazky, které pro ni vyplývají z mezinárodního práva.

Jak již bylo zmíněno výše, tak řada autoritářských či dokonce totalitních režimů se k moci dostala zcela legální cestou za dodržování stávajících platných zákonů, přičemž posléze začala nabourávat základní principy demokratického státu. Tomu mají zabránit ustanovení, která odkazují nad oblast „pouhých“ zákonů, jak je tomu např. v článku 9 Ústavy:

Čl.9

(1) Ústava může být doplňována či měněna pouze ústavními zákony.

(2) **Změna podstatných náležitostí demokratického právního státu je nepřipustná.**

(3) Výkladem právních norem nelze oprávnit odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu.

5, princip právní jistoty

Princip vyjadřuje možnost předvídat postup státních orgánů ve vztahu k právnímu subjektu a možnost předvídat při jejich rozhodování v konkrétním případě možné varianty rozhodnutí. **Znamená vyloučení nahodilosti a zvláště ze strany státních orgánů, což vytváří jistotu právního postavení občana.** V souladu s tímto principem by měly být právní normy dostatečně jasné, neměly by zahrnovat neurčité pojmy vágního obsahu, které by bylo možno vykládat různými způsoby. **Subjekt práva musí mít možnost zjistit, podle jakých pravidel se má, může nebo musí v daném okamžiku chovat.**

6, princip zákazu retroaktivity

Velmi úzce souvisí s předchozím principem. Právní normy by neměly působit zpětně do minulosti, výjimka stanovena pouze v Listině základních práv a svobod v oblasti trestního práva:

Čl.40

(...)

(6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

7, princip kontroly ústavnosti cestou ústavního soudu a zákonnosti cestou i obecných soudů

Tento princip je vyjádřen v následujících člancích Ústavy:

Čl.87

- (1) Ústavní soud rozhoduje
- a) o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem,
 - b) o zrušení jiných právních předpisů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem,
- (...)

Čl.95

(1) Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu; je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.

(2) Dojde-li soud k závěru, že zákon, jehož má být při řešení věci použito, je v rozporu s ústavním pořádkem, předloží věc Ústavnímu soudu.

8, princip nezávislosti soudů a soudců

Je vyjádřen v čl. 81 a čl. 82 odst. 1 Ústavy a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod:

Čl.81

Soudní moc vykonávají jménem republiky nezávislé soudy.

Čl.82

(1) Soudci jsou při výkonu své funkce nezávislí. Jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat.

(2) Soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu; výjimky vyplývající zejména z kárné odpovědnosti stanoví zákon.

(3) Funkce soudce není slučitelná s funkcí prezidenta republiky, člena Parlamentu ani s jakoukoli funkcí ve veřejné správě; zákon stanoví, se kterými dalšími činnostmi je výkon soudcovské funkce neslučitelný.

Podaný výčet principů materiálního právního státu rozhodně nelze považovat za konečný, některé spolu velmi úzce souvisí, různí autoři mohou uvádět různě modifikované přehledy principů právního státu.

Použitá literatura:

FILIP, Jan: Ústavní právo 1. Brno: Masarykova univerzita a Doplněk 1999.

GERLOCH, Aleš: Teorie práva. Dobrá Voda: A. Čeněk 2000

HARVÁNEK, Jaromír a kol.: Teorie práva. Brno: Masarykova univerzita 2001.

Moc zákonodárná, výkonná a soudní a jejich orgány; legislativní proces

Dělba moci - dělba moci je vyjádřením požadavku směřujícího k zabránění koncentrace a zneužití moc, která by mohla vést ke zvlí, bezpráví a faktickému popření právního státu; k tématu dělby moci viz také první přednáška

Čl.2 Ústavy

(1) Lid je zdrojem veškeré státní moci; vykonává ji prostřednictvím orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní.

Moc zákonodárná

Ústavní úprava postavení a fungování parlamentu obsažena zejména v hlavě druhé, tj. v článcích 15 – 53, ale i na dalších místech.

Při tvorbě ústavy zvolena forma dvoukomorového parlamentu.

Zákonná úprava fungování obou komor je obsažena v zákoně číslo 90/1995 Sb., o **jednacím řádu Poslanecké sněmovny** a v zákoně č. 107/1999 Sb., o **jednacím řádu Senátu**.

Zákon o zásadách jednání a styku Poslanecké sněmovny a Senátu (tzv. stykový zákon) – měl by obsahovat zejména proceduru svolání společné schůze komor, volbu prezidenta na společné schůzi komor a součinnost komor při projednávání návrhů zákonů a mezinárodních smluv. **Navzdory čl. 40 Ústavy doposud nebyl přijat.**

Hodnotíme-li postavení nejvyšších orgánů ČR, můžeme konstatovat, že Česká republika je **parlamentní republikou** – jediným přímo voleným ústředním orgánem je Parlament, od jehož složení, resp. od složení Poslanecké sněmovny, je odvozeno složení vlády.

Rovnováha moci zákonodárné a výkonné není založena na tom, že jsou vytvářeny odděleně, nýbrž na tom, že vláda je odpovědna parlamentu, který je volen na časově omezené období, je parlamentem odvolatelná (institut vyslovení důvěry a vyslovení nedůvěry) a přitom parlament je rozpustitelný.

Komorou, která kontroluje vládu, je Poslanecká sněmovna (PS) – jednak prostřednictvím vyslovení důvěry, jednak prostřednictvím řady dalších mechanismů.

Prezident jako součást výkonné moci je zejména způsobem své volby závislý na parlamentu.

Zákonodárná pravomoc – je základní funkcí parlamentu, pouze ten má výlučné právo přijímat zákony, tedy primární všeobecně závazné právní předpisy.

Další pravomoci – vyjadřovat souhlas s mezinárodními smlouvami

pravomoc PS přijímat státní rozpočet

pravomoci týkající se bezpečnosti státu, vyhlášení válečného stavu,

souhlas s vysláním ozbrojených sil mimo území státu apod.)

kreační a kontrolní pravomoci (volba prezidenta, vláda odpovědná PS, žaloba senátu pro velezradu atd.)
komunikační funkce – parlament se může vyjadřovat k jakékoli otázce, usnášet se na různých doporučeních vládě, požadovat vypracování určitých dokumentů vládou apod.

Dvě komory parlamentu:

a) Poslanecká sněmovna

200 poslanců, voleni na čtyři roky

Možnost rozpuštění – viz čl. 35

Zasedání trvá po celé volební období, zasedání musí svolat prezident nejpozději na 30. den po volbách, pokud ne, sejde se tento 30. den; zasedání se skládá z jednotlivých schůzí, jejichž svolání je v pravomoci předsedy PS (naplánováno dopředu, vedle toho i mimořádné schůze, pokud o to požádá pětina členů komory

Schůze komor jsou veřejné, ale PS se může usnést, že schůze nebo její část bude neveřejná, **hlasování o zákonech je vždy veřejné**

b) Senát

81 senátorů, voleni na 6 let, každé dva roky se volí 1/3 senátu (27 senátorů)

Senát má stálé zasedání, neboť senát se obnovuje vždy z jedné třetiny a je nerozpustitelný

Schůze svolává předseda Senátu

Usnášení komor a hlasování (čl. 39)

Kvorum pro běžné usnesení sněmovny je přítomnost jedné třetiny členů

Většina potřebná k přijetí zákona, kvalifikované většiny – viz čl. 39 odst. 3 a 4

Status poslance a senátora

- mandát vzniká zvolením, náhradník poslance okamžikem uprázdnění mandátu.

- povinnost složit slib – čl. 23

- zánik mandátu – čl. 25

- obsah mandátu – volný mandát – čl. 26, osobně, nelze zastoupení

- právo účastnit se jednání, právo požadovat informace od členů vlády

- zvl. oprávnění podávat interpelace - čtvrtek odpoledne, forma kvalifikovaného dotazu položeného členem P. = jedna z forem parlamentní kontroly vůči vládě. Ústně (2 minuty + 1 min. doplňující otázka) či písemně

- právo zdržovat se v parlamentních klubech – předsedové klubů určitá privilegia při jednání PS (mohou mluvit kdykoli o to požádají), finanční příspěvek, místnost v prostorách komory

Záruky výkonu mandátu

poslanecká imunita

a) tzv. indemnita – trestný čin vůbec nebyl spáchán čl. 27/1 a 2 Ústavy

b) procesněprávní imunita – čl. 27/4

Zákonodárny (legislativní) proces

- **upraven především v hlavě druhé – moc zákonodárná, čl. 41 - 52**

- moc zákonodárná patří Parlamentu, tedy oběma komorám, ty ale nejsou v rovném postavení, slabší úloha senátu

Subjekty zákonodárné iniciativy – čl. 41

preferencie vlády

Legislativní pravidla vlády – upravují postup vlády, ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy při přípravě právních předpisů, např. návrhů zákonů.

Moc výkonná

a) Prezident republiky

- postavení poněkud netypické, neboť je neodpovědný z výkonu funkce, avšak i v těch oblastech, kde za jeho rozhodnutí neodpovídá vláda (tzn. kde není k platnosti rozhodnutí třeba spolupodpisu předsedy vlády)

- na parlamentní republiku až neobvykle silné postavení, vyplývá z naší prvorepublikové tradice

- **neodpovědnost** = „nemusí skládat nikomu účty“, není nikdo, komu by se musel zodpovídat, kdo by ho mohl eventuálně odvolat apod.

- čl. 63 – pravomoci prezidenta, ke kterým je třeba spolupodpis předsedy nebo jím pověřeného člena vlády (odst. 4)

- postavení dotvářeno i tradicemi a obyčejí – např. slavnostní fanfáry, právo být uváděn vždy na prvním místě...

- imunita prezidenta – čl. 65

odpovědnost pouze za velezradu – čl. 65/2, čl. 87 odst. 1 písm. g)

Základní pravomoci: čl. 62 a 63

Vznik funkce – složením slibu, slib do rukou předsedy Poslanecké sněmovny

b) Vláda

- skládá se z předsedy, místopředsedů vlády a ministrů

- vyslovení důvěry – čl. 68 odst. 3 a 4

- vyslovení nedůvěry – čl. 72

- oprávnění vydávat nařízení vlády k provedení zákona – čl. 78

Moc soudní

a) **Ústavní soud** – 15 soudců, kteří jsou jmenováni na 10 let

- pravomoc – čl. 87, významná pravomoc rozhodovat o zrušení zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení

b) soudy

- soustava soudů:

okresní soudy

krajské soudy

vrchní soudy (dva – Praha, Olomouc)

Nejvyšší soud (Brno)

Nejvyšší správní soud (Brno, vrcholný soudní orgán v věcech správního soudnictví).

V Praze odlišné názvosloví: obvodní soudy (namísto okresních), městský soud (namísto krajského), podobně je v Brně Městský soud (namísto okresního).

Základní pojmy teorie práva

Teorie práva je vědní obor zabývající se pozitivním právem a právní filozofií.

Předmětem teorie práva je veškeré právní jevy. Tedy především samotné právo jakožto normativní systém, tedy jako množina právních norem (objektivní právo). Dále se zabývá právními vztahy.

Ve společnosti funguje vícero normativních systémů, nikoli pouze právo (např. morálka, náboženství apod.), od neprávních normativních systémů se právo liší tím, že

- a) má státem stanovenou nebo uznanou formu (pramen práva),
- b) opírá se o státní donucení (zákonné prostředky státních orgánů, které používají v případě porušování práva),
- c) státní moc zabezpečuje jednotu práva na daném státním území.

Norma obecně - v nejširším slova smyslu vyjádřením toho, co býti má.

Právní norma – státem vydávané a jím chráněné obecně závazné pravidlo chování, které zakládá práva pro účastníky společenských vztahů určitého druhu a ukládá jim právní povinnosti

Znaky právní normy:

- a) Normativnost – příkazy, zákony, oprávnění
- b) Závaznost – subjekt právního vztahu si nemůže rozhodovat o tom, zda-li pravidlo chování dodrží, či nikoliv.
- c) Obecnost – znamená to, že se vztahuje na neurčitý počet případů k neurčitému počtu subjektů.
- d) Státní donucení – je znak právní normy, který ji odlišuje od ostatních norem
- e) Státem stanovená forma – publikováno ve formě zákona, ústavy, vyhlášky.

Právní norma je označení pro jeden obecný příkaz, zákaz nebo dovolení vyplývající z právního řádu včetně nástrojů a zmocnění k jeho dosažení nebo vymáhání. Zpravidla právní předpis (například zákon, vyhláška apod.) obsahuje mnoho právních norem, některé právní předpisy neobsahují žádnou právní normu (například deklarativní zákony, jako je lex Beneš nebo zákon o protiprávnosti komunistického režimu) nebo obsahují jen neúplné právní normy.

Tzv. lex Beneš jako příklad zákona neobsahujícího žádnou právní normu:

ZÁKON č. 292/2004 Sb. ze dne 13. dubna 2004 o zásluhách Edvarda Beneše

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

§ 1

Edvard Beneš se zasloužil o stát.

§ 2

Tento zákon nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.

Obvykle není právní norma v předpise uvedena jako souvislá část textu, ale je třeba ji z různých částí textu nebo různých předpisů extrahovat.

Struktura právních norem

Právní norma zpravidla bývá pojímána jako soustava tří navazujících složek (částí): dispozice, hypotézy a sankce

Dispozice je vyjádření příkazu, zákazu, dovolení nebo práva (nároku).

Hypotéza je podmínka, která personálně (vymezením povinné osoby), lokálně (místním vymezením), temporálně (časovým vymezením) a (nebo) modálně omezuje platnost dispozice.

Sankce je vlastně další dispozicí, která se uplatní v případě, že osoba, jíž vyplývá závazek ze základní dispozice, jej nesplní. Sankcí může být například trest, výchovné nebo ochranné opatření, náhradní závazek anebo částečné nebo úplné přenesení původního závazku na jinou osobu.

Sankce může být uvedena přímo u textu dispozice, k níž se vztahuje, nebo v samostatné části právního předpisu nebo v samostatném právním předpisu. Právní normy, k nimž nelze žádnou (účinnou) sankci přiřadit, se někdy označují jako nedokonalé (lat. lex imperfecta).

Druhy právních norem:

a) podle způsobu vymezení pravidla chování

příkazující - určují jak se chovat

zakazující - zakazují určitý druh chování

opravňující - dovolují určitý druh chování (§ 29, § 436 občanského zákoníku)

doporučující - stanovují doporučení, ale v právním řádu nejsou příliš časté

teleologické (finální) vyjadřují účel nebo cíl, kterého má být dosaženo, ale nestanovuje, jak jej dosáhnout. Čili volba prostředků je zpravidla ponechaná adresátovi.

b) podle stupně závaznosti

kogentní (kategorické) - jsou formulovány natolik imperativně, že nedávají žádný prostor po vůli adresáta normy. Ten musí přesně ustanovení normy naplnit. Toto je typické pro oblast veřejného a procesního práva. (§ 46, § 479 obč. zák.)

dispozitivní - buď vůbec nestanoví pravidlo chování nebo ho stanoví podpůrně, tzn. subjekty práv. vztahu si vlastní dohodou stanovily určili pravidlo chování; pokud si ho nestanovily, nastupuje podpůrné ustanovení příslušné podpůrné právní normy. Toto je typické pro oblast soukromého práva. (§ 678, 507, § 545 obč. zák.)

c) podle použité legislativní techniky

taxativní - vylučují možnost použití ustanovení, které je vně normy. Tzn. má přesné, úplné a konečné vymezení

demonstrativní - příkladné vymezení, vyjádřeno slovy zejména, apod.,

Časová působnost právních norem

Tři důležité okamžiky z hlediska počátku působení právní normy – schválení, platnost a účinnost.

V okamžiku **schválení** zákonodárcem již norma existuje, ví se o ní, avšak ještě není součástí platného právního řádu, **platnou** se stává až okamžikem publikace (resp. vyhlášení = synonyma, objevuje se i výraz rozeslání). Takto to stanovuje čl. 52 Ústavy: K platnosti zákona je třeba, aby byl vyhlášen. Způsob vyhlášení stanoví zákon. Tímto zákonem je zákon č. 309/1999 Sb. o sbírce zákonů a sbírce mez. smluv

V § 3 stanovuje, kdy se zákon stává účinným:

§ 3

Platnost a účinnost právních předpisů

(1) Právní předpisy nabývají platnosti dnem jejich vyhlášení ve Sbírce zákonů.

(2) Dnem vyhlášení právního předpisu je den rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů, uvedený v jejím záhlaví.

(3) Pokud není stanovena účinnost pozdější, nabývají právní předpisy účinnosti patnáctým dnem po vyhlášení. Vyžaduje-li to naléhavý obecný zájem, lze výjimečně stanovit dřívější počátek účinnosti, nejdříve však dnem vyhlášení.

(4) Právní předpisy uvedené v § 1 odst. 1 písm. d) a e) mohou být vyhlášeny nejdříve dnem, v němž je vyhlášen zákon, k jehož provedení jsou vydány; účinnosti mohou nabýt nejdříve dnem, k němuž nabývá účinnosti zákon, k jehož provedení jsou vydány.

Dobu mezi platností a účinností zákona nazýváme **legisvakanční lhůtou** („prázdniny zákona“). Obecně je tedy tato lhůta 15 dnů. Pokud je jiná, bude uvedena jako úplně poslední paragraf zákona na samém konci – viz např. správní řád.

Až účinná právní norma může vyvolávat účinky zamýšlené zákonodárcem, zakládat práva a povinnosti adresátů právní normy.

Př.: zákonodárce schválí novelou trestního zákona novou skutkovou podstatu trestného činu – pokud se takového skutku někdo dopustí sice po vyhlášení ve sbírce zákonů (tedy po okamžiku, kdy se zákon stane platným), avšak před stanovenou účinností, není to trestný čin, bylo to v období určenému k seznámení s právní normou.

Zpětné působení = retroaktivita

Právní norma působí do budoucna (pro futuro), přičemž zpětné působení je přípustné zcela výjimečně.

Retroaktivní právní norma vyvolává následky těch právních skutečností, které byly dovršeny před datem její účinnosti. Retroaktivitu výslovně připouští čl. 40 odst. 6 Listiny základních práv a svobod:

6) Trestnost činu se posuzuje a trest se ukládá podle zákona účinného v době, kdy byl čin spáchán. Pozdějšího zákona se použije, jestliže je to pro pachatele příznivější.

Pozdější norma, která stanovila mírnější trest působí tedy retroaktivně, avšak je to výjimka, běžné retroaktivní působení právních norem by bylo v rozporu s principem právní jistoty, tedy jedním ze základních principů právního státu. Jedinec si musí být jistý, že jedná v souladu se zákonem a že jeho jednání nebude v budoucnu posuzováno jiným způsobem, podle pozdější právní normy.

Právní teorie odlišuje dva druhy retroaktivity:

- a) **pravá** – právní vztahy dřívější se zcela a úplně řídí novou právní úpravou
- b) **nepravá** – otázky vzniku právního vztahu jsou posuzovány podle staré právní úpravy, obsah pak po nabytí účinnosti nové právní normy se řídí touto novou.

Př. nepravé retroaktivity: výpověď z nájmu bytu – nyní možno jen z důvodů, které jsou stanoveny v občanském zákoníku, připravovaný nový občanský zákoník obsahuje ustanovení, že lze nájem vypovědět i bez důvodu. Pokud tedy po účinnosti nového obč. zákoníku dá někdo výpověď bez udání důvodu, bude to v souladu s právem i v případě, že se bude jednat o smluvní vztah vzniklý za působnosti starého obč. zákoníku, kdy smluvní strany netušily, že jednou bude možno vypovědět nájem i bez udání důvodu.

Časová působnost právní normy je spojena nejen s momenty počátečními, ale i s momenty potenciálního **zániku**, kdy právní norma přestává působit.

Působnost zaniká z vnitřních či vnějších důvodů:

a) vnitřní – právní norma si zánik určí sama

b) vnější důvody – zrušení výslovné (derogace) či zrušení mlčky

ba) derogační klauzule je bývá na konci právního předpisu

1, generální (obecně stanoví zrušení všech právních norem, které odporují dané právní normě nové),

2, taxativní (viz např. správní řád či ZP),

3, generální s demonstrativním výčtem

bb) zrušení mlčky – uskutečňuje se vydáním nové normy, která obsahově odporuje normě dosavadní; tento postup je možný díky existenci tzv. derogačních pravidel, především: lex posterior derogat priori – pozdější zákon ruší ten dřívější.

Přechodná ustanovení na konci zákona řeší, kdy se použije původní norma a kdy již nová – viz např. správní řád § 179.

Prostorová působnost

Stanovuje teritorium na kterém je norma účinná. Působí vždy na celém vymezeném teritoriu pokud není výslovně působnost omezena na část území.

Působnost je obvykle ohraničena hranicemi státního území (výjimečně působí i mimo hranice).

Osobní působnost

Právní normy se vztahují na všechny osoby nacházející se na území ČR. Výjimky z působnosti tvoří poslanecké imunity a osoby používající exterritorialitu (diplomatické imunity a výsady).

Právní normy jsou osoby povinny zachovávat i když se nacházejí mimo území ČR.

Systém práva:

a) právní norma

b) právní institut - soubor právních norem upravujících určitou otázku, například institut promlčení (v občanském právu), institut obhajoby (v trestním řízení)

c) právní odvětví

ad c) právní odvětví – souhrn právních norem upravujících určitý okruh společenských vztahů. Každé právní odvětví má zpravidla jeden či dva právní předpisy, které mají dominující úlohu.

Veřejné a soukromé právo:

„Veřejné právo je to, které vyjadřuje zájmy státu, soukromé to, které vyjadřuje zájmy jednotlivce“ (římský právník Ulpianus).

Na základě recepce římského práva i dnešní právo rozlišuje právo soukromé a veřejné.

Soukromoprávní odvětví:

občanské právo hmotné
občanské právo procesní
rodinné právo
obchodní právo
pracovní právo
pozemkové právo
mezinárodní právo soukromé

Veřejnoprávní odvětví:

ústavní právo
trestní právo
trestní právo procesní
správní právo
finanční právo
právo životního prostředí
mezinárodní právo veřejné
(církevní právo)

Problematika cizinců a azylantů

Úmluva o právním postavení uprchlíků z roku 1951 – Česko je signatářem, vychází z ní český zákon o azylu (zákon č.325/1999 Sb.)

Formy mezinárodní ochrany – azyl a doplňková ochrana

Důvody pro udělení azylu:

- a) tzv. „politické“ důvody dle § 12 zákona o azylu
- b) azyl za účelem sloučení rodiny
- c) humanitární azyl

Důvody pro udělení doplňkové ochrany – hrozba tzv. vážné újmy - §14a zákona o azylu

Průběh azylového řízení:

- a) prohlášení o úmyslu požádat o mezinárodní ochranu na cizinecké policii (zpravidla přímo v přijímacím středisku) – policie žadatele poučí, kde může žádost podat, zkoumá legálnost pobytu a případně vydá správní vyhoštění (nemá vliv na řízení o mezinárodní ochraně, vyhoštění je vykonatelné až po skončení řízení), od cizinecké policie dostane vízum),
- b) podání vlastní žádosti o mezinárodní ochranu ministerstvu vnitra v přijímacím středisku (nachází se v Zastávce u Brna, zde má Odbor azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR detašované pracoviště), zde je žadatel podroben lékařským vyšetřením a prvním pohovorům s úředníky ministerstva vnitra.
- c) po maximálně několikátýdenním pobytu v přijímacím středisku se žadatel přemísťuje do tzv. pobytového střediska (Kostelec nad Orlicí, Havířov). Zde jsou opět detašovaná pracoviště ministerstva vnitra, žadatel podstupuje další pohovory a čeká na rozhodnutí. Pobytové středisko není uzavřené, žadatel může středisko opustit (opouštění na dobu delší 24 hodin musí dopředu nahlásit), má možnost požádat i o povolení pobytu mimo pobytové středisko a pronajmout si např. byt.
- d) je-li rozhodnutí ministerstva vnitra negativní, žadatel má možnost napadnout rozhodnutí u krajského soudu v rámci správního soudnictví,
- e) pokud soud žalobu zamítne, může žadatel podat proti rozhodnutí soudu tzv. kasační stížnost k Nejvyššímu správnímu soudu v Brně. Žaloba i kasační stížnost mají odkladný účinek, cizinci je až do právní moci rozhodnutí prodlužováno vízum.

Druhy pobytů dle zákona o pobytu cizinců na území České republiky (zákon č. 326/1999 Sb.)

1. přechodné pobyty

- a) pobyt na vízum do 90 dnů – krátkodobé vízum,
- b) pobyt na vízum nad 90 dnů – dlouhodobé vízum,
- c) pobyt na povolení k dlouhodobému pobytu.

Na krátkodobé vízum cizinec zpravidla přijíždí jako turista, či na návštěvu na základě pozvání. Po příjezdu do ČR zpravidla nelze žádat o jiný druh pobytu, cizinec musí vycestovat.

Pokud má cizinec v úmyslu zdržovat se zde dlouhodobě, rovnou žádá na české ambasádě o dlouhodobé vízum, které se uděluje maximálně na jeden rok. Před skončením jeho

platnosti pak podá žádost o povolení k dlouhodobému pobytu, další roky již na území pobývá s tímto povolením.

U přechodných pobytů je třeba vždy prokazovat účel pobytu (např. podnikání – živnostenský list, zaměstnání – povolení k zaměstnání atd.)

2. trvalý pobyt – možno požádat po pěti letech pobytu na dlouhodobé vízum a povolení k dlouhodobému pobytu; u tohoto pobytu již není třeba prokazovat účel, cizinec má velkou většinu oprávnění jako čeští občanů (k výkonu práce nepotřebuje pracovní povolení, je v systému veřejného zdravotního pojištění apod.)

Poněkud jiný režim než je uvedeno výše (značně zjednodušený) mají **občané EU a jejich rodinní příslušníci (včetně rodinných příslušníky českých občanů).**

Problematika státního občanství

Dva základní principy nabývání občanství při narození

- a) právo krve – občanství se nabývá podle rodičů,
- b) právo půdy – občanství se nabývá podle místa narození (např. narodí-li se dítě v USA, tak získává americké občanství)

Český zákon č. 40/1993 Sb. o nabývání a pozbývání státního občanství České republiky uplatňuje **právo krve** – je-li alespoň jeden z rodičů českým občanem, nabývá dítě české státní občanství.

Není vyloučeno, že dítě nabude narozením vícero občanství – např. narodí-li se Češce a Němci dítě v USA, získá hned tři občanství – české, německé a americké.

Udělení – způsob, jak může získat české státní občanství cizinec

Podmínky pro udělení jsou:

- a) pět let trvalého pobytu na území (možno v některých přesně vymezených případech prominout – např. jedná-li se o manžela či manželku českého státního občana)
- b) pozbytí dosavadního státního občanství
- c) prokázání znalosti ČJ
- d) bezúhonnost
- e) řádné plnění povinností vyplývajících ze zákonem uvedených právních předpisů (zákon o pobytu cizinců, zákon o veřejném zdravotním pojištění, daňové zákony atd.)

Na udělení občanství není právní nárok, i při splnění všech podmínek může ministerstvo vnitra žádost zamítnout.

Občanské právo

Definice:

Občanské právo tvoří soubor právních pravidel, která stanoví osobní a majetkový statut subjektů (osob), upravují základní vlastnické poměry mezi subjekty, právní principy, kterými se řídí fyzické a právnické osoby ve svých vzájemných osobních a majetkových vztazích, založených na vzájemně rovném postavení, jakož i právní prostředky vzniku, zajištění, změny a zániku práv a povinností z těchto vztahů a sankce za porušení subjektivních práv a povinností.

Systém občanského práva:

I. obecná část – vymezení pojmu a předmětu OP, zásady, prameny, občanskoprávní vztahy (subjekty, předmět a obsah), občanskoprávní skutečnosti

II. zvláštní část

- a) věcná práva – zejména právo vlastnické
- b) závazkové (smluvní) právo
- c) dědické právo

Zásady občanského práva:

- a) vše je dovoleno, co není výslovně zakázáno
- b) zásada autonomie vůle
- c) zásada právní jistoty – zákaz retroaktivity, ochrana práv třetích osob, ochrana dobré vůle
- d) zásada výkonu práv v souladu s dobrými mravy
- e) zásada prevence

Subjekty občanskoprávních vztahů – fyzické a právnické osoby

a) Fyzické osoby

Způsobilost k právům a povinnostem = právní subjektivita, po celý život od narození až do smrti, § 7 o.z.

Nasciturus – i ten může za jistých okolností mít právní subjektivitu

Právní subjektivita zaniká smrtí – zvláštní případy prohlášení za mrtvého (§7 odst. 2)

Způsobilost k právním úkonům – plné dosažení zletilosti, § 8, 9

Omezení a zbavení způsobilosti k právním úkonům - § 10

b) Právnické osoby

Právními osobami jsou:

- a) sdružení fyzických nebo právnických osob

- obchodní společnosti (veřejná obchodní společnost, komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost)
- občanské sdružení
- obecně prospěšná společnost
- b) účelová sdružení majetku
 - nadace
 - nadační fond
- c) jednotky územní samosprávy
 - obce, kraje
- d) jiné subjekty, o kterých to stanoví zákon.

Založení x zrušení (např. dohoda o založení/zrušení)

X

vznik x zánik (zpravidla zápis/výmaz v příslušném rejstříku)

Nezisková organizace – není to zákonem upravená forma právnické osoby, vždy se jedná o občanské sdružení, obecně prospěšnou společnost, nadaci nebo nadační fond.

Problematika ochrany osobnosti - § 11 a následující občanského zákoníku

Předmět ochrany – život, zdraví, čest, důstojnost, soukromí

Lze se domáhat:

- a) upuštění od neoprávněných zásahu
- b) odstranění následků
- c) přiměřeného zadostiučinění (včetně náhrady nemajetkové újmy v penězích).

Primárně slouží k ochraně osobnosti občanskoprávní úprava, při intenzivním zásahu se však může jednat i o trestný čin pomluvy - § 206 trestního zákona.

Příslušná úprava ochrany osobnosti v občanském zákoníku:

Ochrana osobnosti

§ 11

Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.

§ 12

(1) Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejích projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením.

(2) Svolení není třeba, použijí-li se písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona.

(3) Podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy se mohou bez svolení fyzické osoby poříditi nebo použiti přiměřeným způsobem též pro vědecké a umělecké účely a pro tiskové, filmové, rozhlasové a televizní zpravodajství. Ani takové použití však nesmí být v rozporu s oprávněnými zájmy fyzické osoby.

§ 13

(1) Fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí

bylo dáno přiměřené zadostiučinění.

(2) Pokud by se nejevilo postačujícím zadostiučinění podle odstavce 1 zejména proto, že byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby nebo její vážnost ve společnosti, má fyzická osoba též právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích.

(3) Výši náhrady podle odstavce 2 určí soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo.

§ 14

Zrušen.

§ 15

Po smrti fyzické osoby přísluší uplatňovat právo na ochranu její osobnosti manželu nebo partnerovi (a) a dětem, a není-li jich, jejím rodičům.

§ 16

Kdo neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti způsobí škodu, odpovídá za ni podle ustanovení tohoto zákona o odpovědnosti za škodu.

Právní skutečnosti

- takové skutečnosti, s nimiž normy občanského práva spojují vznik, změnu nebo zánik občanskoprávních vztahů (práv a povinností)

- nejvýznamnější – právní úkony – projevy vůle směřující ke vzniku, změně nebo zániku občanskoprávního vztahu (dvoustranné právní úkony = smlouvy)

- jiné právní skutečnosti:

- a) rozhodnutí státních orgánů
- b) vytvoření věci nebo díla
- c) protiprávní úkony
- d) stavy
- e) události

Čas jako nejvýznamnější právní skutečnost:
prekluze (výjimečně, např. reklamační lhůty) = zánik práva
promlčení = výrazné oslabení práva, obecná promlčecí lhůta 3 roky

Vybrané pojmy:

Domácnost - § 115 občanského zákoníku
Věci – movité x nemovité - § 119, 120 obč. zák.

VĚCNÁ PRÁVA:

A, Vlastnické právo

Vlastnická oprávnění - právo věc držet, užívat, požívat jeho plody a užitky a nakládat s ní (§ 123 a následující obč. zák.)

Omezení vlastnického práva – tzv. sousedská práva - § 127 obč. zák.:

§ 127

(1) Vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by nad míru přiměřenou poměrům obtěžoval jiného nebo čím by vážně ohrožoval výkon jeho práv. Proto zejména nesmí ohrozit sousedovu stavbu nebo pozemek úpravami pozemku nebo úpravami stavby na něm zřízené bez toho, že by učinil dostatečné opatření na upevnění stavby nebo pozemku, nesmí nad míru přiměřenou poměrům obtěžovat sousedy hlukem, prachem, popílkem, kouřem, plyny, parami, pachy, pevnými a tekutými odpady, světlem, stíněním a vibracemi, nesmí nechat chovaná zvířata vnikat na sousedící pozemek a nešetrně, popřípadě v nevhodné roční době odstraňovat ze své půdy kořeny stromu nebo odstraňovat větve stromu přesahující na jeho pozemek.

(2) Je-li to potřebné a nebrání-li to účelnému využívání sousedících pozemků a staveb, může soud po zjištění stanoviska příslušného stavebního úřadu rozhodnout, že vlastník pozemku je povinen pozemek oplotit.

(3) Vlastníci sousedících pozemků jsou povinni umožnit na nezbytnou dobu a v nezbytné míře vstup na své pozemky, popřípadě na stavby na nich stojící, pokud to nezbytně vyžaduje údržba a obhospodařování sousedících pozemků a staveb. Vznikne-li tím škoda na pozemku nebo na stavbě, je ten, kdo škodu způsobil, povinen ji nahradit; této odpovědnosti se nemůže zprostit.

Nabývání vlastnického práva. Vydržení (§ 134 obč. zák.).

B, Podílové spoluvlastnictví

§ 136

(1) Věc může být v podílovém spoluvlastnictví více vlastníků.

(2) Společné jmění může vzniknout jen mezi manžely.

Podílové spoluvlastnictví

§ 137

(1) Podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci.

(2) Není-li právním předpisem stanoveno nebo účastníky dohodnuto jinak, jsou podíly všech spoluvlastníků stejné.

§ 138

Zrušení.

§ 139

(1) Z právních úkonů týkajících se společné věci jsou oprávnění a povinni všichni spoluvlastníci společně a nerozdílně.

(2) O hospodaření se společnou věcí rozhodují spoluvlastníci většinou, počítanou podle velikosti podílů. Při rovnosti hlasů nebo nedosáhne-li se většiny anebo dohody, rozhodne na návrh kteréhokoliv spoluvlastníka soud.

(3) Jde-li o důležitou změnu společné věci, mohou přehlasování spoluvlastníci žádat, aby o změně rozhodl soud.

§ 140

Převádí-li se spoluvlastnický podíl, mají spoluvlastníci předkupní právo, ledaže jde o

převod osobě blízké (§ 116, 117). Nedohodnou-li se spoluvlastníci o výkonu předkupního práva, mají právo vykoupit podíl poměrně podle velikosti podílů.

§ 141

(1) Spoluvlastníci se mohou dohodnout o zrušení spoluvlastnictví a o vzájemném vypořádání; je-li předmětem spoluvlastnictví nemovitost, musí být dohoda písemná.

(2) Každý ze spoluvlastníků je povinen vydat ostatním na požádání písemné potvrzení o tom, jak se vypořádali, neměla-li již dohoda o zrušení spoluvlastnictví a o vzájemném vypořádání písemnou formu.

§ 142

(1) Nedojde-li k dohodě, zruší spoluvlastnictví a provede vypořádání na návrh některého spoluvlastníka soud. Přihlédne přitom k velikosti podílů a účelnému využití věci. Není-li rozdělení věci dobře možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům; přihlédne přitom k tomu, aby věc mohla být účelně využita. Nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků, nařídí soud její prodej a výtěžek rozdělí podle podílů.

(2) Z důvodů zvláštního zřetele hodných soud nezruší a nevypořádá spoluvlastnictví přikázáním věci za náhradu nebo prodejem věci a rozdělením výtěžku.

(3) Při zrušení a vypořádání spoluvlastnictví rozdělením věci může soud zřídit věcné břemeno k nově vzniklé nemovitosti ve prospěch vlastníka jiné nově vzniklé nemovitosti. Zrušení a vypořádání spoluvlastnictví nemůže být na újmu osobám, kterým přísluší práva na nemovitosti váznoucí.

C, Společné jmění manželů – vznik, co není předmětem, zúžení SJM, zánik, vypořádání - viz § 143 a následující obč.zák.

D, Práva k věci cizí

Věcná břemena - § 151n a následující

Právo zástavní - § 152 a následující

ZÁVAZKOVÁ PRÁVA

A, Kupní smlouva

Zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě – § 612 a následující obč. zák.

Shoda s kupní smlouvou, odpovědnost za vady prodané věci (§ 616-627)

B, Darovací smlouva

Darovací smlouva

§ 628

(1) Darovací smlouvou dárce něco bezplatně přenechává nebo slibuje obdarovanému, a ten dar nebo slib přijímá.

(2) Darovací smlouva musí být písemná, je-li předmětem daru nemovitost a u movité věci, nedojde-li k odevzdání a převzetí věci při darování.

(3) Neplatná je darovací smlouva, podle níž má být plněno až po dárcově smrti.

§ 629

Dárce je povinen při nabídce daru upozornit na vady, o nichž ví. Má-li věc vady, na které dárce neupozornil, je obdarovaný oprávněn věc vrátit.

Dárce se může domáhat vrácení daru, jestliže se obdarovaný chová k němu nebo členům jeho rodiny tak, že tím hrubě porušuje dobré mravy.

C. Nájemní smlouva

Zvláštní ustanovení o nájmu bytu

Upraveno v §§ 685 – 716 občanského zákoníku.

Nájem bytu vzniká nájemní smlouvou, kterou pronajímatel přenechává nájemci za nájemné byt do užívání, a to na dobu určitou nebo bez určení doby užívání.

Nájemní smlouva musí obsahovat označení bytu, jeho příslušenství, rozsah jejich užívání a způsob výpočtu nájemného a úhrady za plnění spojená s užíváním bytu nebo jejich výši. **Nájemní smlouva musí mít písemnou formu** (§ 686 odst. 1). Není-li dodržena písemná forma, je nájemní smlouva neplatná (viz § 40 odst. 1 o.z.: Nebyl-li právní úkon učiněn ve formě, kterou vyžaduje zákon nebo dohoda účastníků, je neplatný.)

Není-li doba nájmu dohodnuta, má se za to, že smlouva o nájmu byla uzavřena na dobu neurčitou.

U manželů vzniká tzv. společný nájem bytu přímo ze zákona:

Společný nájem bytu manžely

§ 703

(1) **Jestliže se za trvání manželství manželé nebo jeden z nich stanou nájemci bytu, vznikne společný nájem bytu manžely.**

(2) Vznikne-li jen jednomu z manželů za trvání manželství právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu, vznikne se společným nájmem bytu manžely i společné členství manželů v družstvu; z tohoto členství jsou oba manželé oprávněni a povinni společně a nerozdílně.

(3) Ustanovení odstavců 1 a 2 neplatí, jestliže manželé spolu trvale nežijí.

§ 704

(1) **Stal-li se některý z manželů nájemcem bytu před uzavřením manželství, vznikne oběma manželům společný nájem bytu uzavřením manželství.**

(2) Totéž platí, vzniklo-li před uzavřením manželství některému z manželů právo na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu.

§ 705

(1) **Nedohodnou-li se rozvedení manželé o nájmu bytu, soud na návrh jednoho z nich rozhodne, že se zrušuje právo společného nájmu bytu. Současně určí, který z manželů bude byt dále užívat jako nájemce.**

(2) Nabyt-li práva na uzavření smlouvy o nájmu družstevního bytu jeden z rozvedených manželů před uzavřením manželství, zanikne právo společného nájmu bytu rozvodem; právo byt užívat zůstane tomu z manželů, který nabyt práva na nájem bytu před uzavřením manželství. V ostatních případech společného nájmu družstevního bytu rozhodne soud, nedohodnou-li se rozvedení manželé, na návrh jednoho z nich o zrušení tohoto práva, jakož i o tom, kdo z nich bude jako člen družstva dále nájemcem bytu; tím zanikne i společné členství rozvedených manželů v družstvu.

(3) Při rozhodování o dalším nájmu bytu vezme soud zřetel zejména na zájmy nezletilých dětí a stanovisko pronajímatele.

Zánik nájmu bytu:

Zánik nájmu bytu

§ 710

(1) Nájem bytu zanikne písemnou dohodou mezi pronajímatelem a nájemcem nebo písemnou výpovědí.

(2) V písemné výpovědi musí být uvedena lhůta, kdy má nájem skončit. **Výpovědní lhůta nesmí být kratší než tři měsíce** a musí skončit ke konci kalendářního měsíce. Výpovědní lhůta začne běžet prvním dnem měsíce následujícího po měsíci, v němž byla výpověď doručena druhému účastníkovi.

(3) V případě, že nájem bytu byl sjednán na dobu určitou, skončí také uplynutím této doby.

(4) Nájem bytu, který byl sjednán na dobu výkonu práce pro pronajímatele, skončí posledním dnem kalendářního měsíce následujícího po měsíci, v němž nájemce přestal bez vážného důvodu na své straně vykonávat práce pro pronajímatele.

(5) Přestane-li nájemce bytu, jehož nájem byl sjednán na dobu výkonu práce pro pronajímatele, vykonávat z vážného důvodu na své straně tyto práce, změní se nájem tohoto bytu na nájem na dobu neurčitou, a to od prvního dne měsíce následujícího po měsíci, v němž nájemce přestal práce pro pronajímatele vykonávat.

(6) Za vážný důvod na straně nájemce se považuje zejména splnění podmínek pro přiznání starobního nebo invalidního důchodu, skutečnost, že nájemce nemůže podle lékařského posudku vykonávat sjednanou práci a pronajímatel pro něj nemá jinou vhodnou práci, nebo skončení pracovního poměru výpovědí danou pronajímatelem z důvodu organizačních změn.

§ 711

(1) Pronajímatel může vypovědět nájem pouze z důvodů uvedených v zákoně.

(2) Pronajímatel může vypovědět nájem **bez přivolení soudu:**

a) jestliže nájemce nebo ti, kdo s ním bydlí, přes písemnou výstrahu hrubě porušují dobré mravy v domě;

b) jestliže nájemce hrubě porušuje své povinnosti vyplývající z nájmu bytu, zejména tím, že nezaplatil nájemné a úhradu za plnění poskytovaná s užíváním bytu ve výši odpovídající trojnásobku měsíčního nájemného a úhrady za plnění poskytovaná s užíváním bytu nebo nedoplnil peněžní prostředky na účtu podle § 686a odst. 3;

c) má-li nájemce dva nebo více bytů, vyjma případů, že na něm nelze spravedlivě požadovat, aby užíval pouze jeden byt;

d) neužívá-li nájemce byt bez vážných důvodů nebo byt bez vážných důvodů užívá jen občas;

e) jde-li o byt zvláštního určení nebo o byt v domě zvláštního určení a nájemce není zdravotně postižená osoba.

(3) Písemná výpověď pronajímatele musí být doručena nájemci. V písemné výpovědi pronajímatele musí být uveden důvod výpovědi, výpovědní lhůta (§ 710 odst. 2), poučení nájemce o možnosti podat do šedesáti dnů žalobu na určení neplatnosti výpovědi k soudu, a pokud nájemci podle tohoto zákona přísluší bytová náhrada, závazek pronajímatele zajistit nájemci odpovídající bytovou náhradu.

(4) Má-li nájemce právo na náhradní byt nebo na náhradní ubytování, je povinen byt vyklidit do 15 dnů po zajištění odpovídajícího náhradního bytu nebo náhradního ubytování.

(5) Nájemce není povinen byt vyklidit, pokud podá ve lhůtě šedesáti dnů ode dne doručení výpovědi žalobu na určení neplatnosti výpovědi a řízení není ukončeno pravomocným rozhodnutím soudu.

§ 711a

(1) Pronajímatel může vypovědět nájem **pouze s přivolením soudu v těchto případech:**

a) potřebuje-li pronajímatel byt pro sebe, manžela, pro své děti, vnuky, zetě nebo snachu, své

rodiče nebo sourozence;

b) jestliže nájemce přestal vykonávat práci pro pronajímatele a pronajímatel potřebuje služební byt pro jiného nájemce, který pro něho bude pracovat;

c) je-li potřebné z důvodu veřejného zájmu s bytem nebo s domem naložit tak, že byt nelze užívat nebo vyžaduje-li byt nebo dům opravy, při jejichž provádění nelze byt nebo dům delší dobu užívat;

d) jde-li o byt, který souvisí stavebně s prostory určenými k provozování obchodu nebo jiné podnikatelské činnosti a nájemce nebo vlastník těchto nebytových prostorů chce tento byt užívat.

(2) Písemná výpověď pronajímatele musí být doručena nájemci. V písemné výpovědi pronajímatele musí být uveden důvod výpovědi a výpovědní lhůta (§ 710 odst. 2).

(3) V případě výpovědi dané z důvodů uvedených v odstavci 1 písm. a), c) a d) je pronajímatel povinen uhradit nájemci nezbytné stěhovací náklady, pokud nedojde k jiné dohodě.

(4) Jde-li o byt zvláštního určení nebo o byt v domě zvláštního určení, lze vypovědět nájem podle odstavce 1 jen po předchozím souhlasu toho, kdo svým nákladem takový byt zřídil, podílel se na jeho zřízení, nebo jeho právního nástupce. Pokud byl byt zvláštního určení zřízen ze státních prostředků nebo stát na jeho zřízení přispěl, lze nájem vypovědět jen na základě předchozího rozhodnutí příslušného úřadu.

(5) Jestliže pronajímatel bez vážných důvodů nevyužil vyklizeného bytu k účelu, pro který vypověděl nájem bytu, může soud na návrh nájemce rozhodnout, že pronajímatel je povinen dodatečně uhradit nájemci, který byt uvolnil, stěhovací náklady a další náklady spojené s potřebnou úpravou náhradního bytu. Soud může dále uložit pronajímateli, aby nájemci uhradil rozdíl ve výši nájemného z dosavadního bytu a z bytu náhradního, až za dobu pěti let, počínaje měsícem, v němž se nájemce přestěhoval do náhradního bytu, nejdéle však do doby, kdy nájemce ukončil nájem náhradního bytu. Právo nájemce na úhradu rozdílu v nájemném se v období pěti let nepromlčí. Jiné nároky nájemce tím nejsou dotčeny. Dále soud může na návrh toho, kdo poskytl bytovou náhradu, uložit pronajímateli, aby mu uhradil přiměřenou náhradu.

(6) Nájemce je povinen vyklidit byt do 15 dnů po zajištění odpovídajícího náhradního bytu nebo náhradního ubytování.

nadpis vypuštěn

§ 712

(1) Bytovými náhradami jsou náhradní byt a náhradní ubytování.

(2) Náhradním bytem je byt, který podle velikosti a vybavení zajišťuje lidsky důstojné ubytování nájemce a členů jeho domácnosti. Skončí-li nájemní poměr výpovědí pronajímatele z důvodů podle § 711a odst. 1 písm. a), b), c) a d), má nájemce právo na náhradní byt, který je podle místních podmínek zásadně rovnocenný bytu, který má vyklidit (přiměřený náhradní byt). Soud může na návrh pronajímatele z důvodů zvláštního zřetele hodných rozhodnout, že nájemce má právo na náhradní byt o menší podlahové ploše než vyklizovaný byt. Skončí-li nájemní poměr výpovědí pronajímatele z důvodů podle § 711a odst. 1 písm. b) a nájemce přestal vykonávat práci pro pronajímatele bez vážných důvodů, stačí při vyklizení poskytnout přístřeší. Soud může na návrh pronajímatele rozhodnout, že z důvodů zvláštního zřetele hodných má nájemce právo na náhradní byt o menší podlahové ploše, nižší kvalitě a méně vybavený, popřípadě i byt mimo obec, než je vyklizovaný byt, nebo právo na náhradní ubytování.

(3) V případech podle § 705 odst. 2 věty první postačí rozvedenému manželovi, který je povinen byt vyklidit, poskytnout náhradní ubytování; soud však z důvodů zvláštního zřetele hodných rozhodne, že rozvedený manžel má právo na náhradní byt. V případech podle § 705 odst. 1 a odst. 2 věta druhá má rozvedený manžel právo na náhradní byt; soud může, jsou-li proto důvody zvláštního zřetele hodné, rozhodnout, že rozvedený manžel má právo jen na náhradní ubytování.

(4) Náhradním ubytováním se rozumí byt o jedné místnosti nebo pokoj ve svobodárně nebo podnájem v zařízené nebo nezařízené části bytu jiného nájemce.

(5) Skončí-li nájemní poměr výpovědí pronajímatele podle § 711 odst. 2 písm. a), b), c) a d), stačí při vyklizení poskytnout přístřeší. Jde-li o rodinu s nezletilými dětmi a skončil-li nájemní poměr výpovědí pronajímatele podle § 711 odst. 1 písm. c) a d), může soud na návrh nájemce, jsou-li pro to důvody zvláštního zřetele hodné, rozhodnout, že nájemce má právo na náhradní ubytování, popřípadě na náhradní byt; v těchto případech může být bytová náhrada poskytnuta i mimo obec, v níž je vyklizovaný byt. Přístřeším se rozumí provizorium do doby, než si nájemce opatří řádné ubytování a prostor k uskladnění jeho bytového zařízení a ostatních věcí domácí a osobní potřeby.

(6) Pokud má nájemce právo na bytovou náhradu, není tento nájemce povinen se z bytu vystěhovat a byt vyklidit, dokud pro něj není odpovídající bytová náhrada zajištěna; společní

nájemci mají nárok jen na jednu bytovou náhradu.

DĚDĚNÍ

Osoba, jež zemřela a zanechala dědictví = zůstavitel

Nabývání dědictví

§ 460

Dědictví se nabývá smrtí zůstavitele.

§ 461

(1) Dědí se ze zákona, ze závěti nebo z obou těchto důvodů.

(2) Nenabude-li dědictví dědic ze závěti, nastupují místo něho dědici ze zákona. Nabude-li se ze závěti jen část dědictví, nabývají zbývající části dědici ze zákona.

§ 462

Dědictví, jehož nenabude žádný dědic, připadne státu.

Odmítnutí dědictví

§ 463

(1) Dědic může dědictví odmítnout. Odmítnutí se musí stát ústním prohlášením u soudu nebo písemným prohlášením jemu zasláným.

(2) Zástupce dědice může za něj dědictví odmítnout jen podle plné moci, která ho k tomu výslovně opravňuje.

Dědická nezpůsobilost

§ 469

Nedědí, kdo se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům anebo zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy. Může však dědit, jestliže mu zůstavitel tento čin odpustil.

Vydědění

§ 469a

(1) **Zůstavitel může vydědit potomka, jestliže**

a) v rozporu s dobrými mravy neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nemoci, ve stáří nebo v jiných závažných případech,

b) o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl,

c) byl odsouzen pro úmyslný trestný čin k trestu odnětí svobody v trvání nejméně jednoho roku,

d) trvale vede nezřízený život.

(2) Pokud to zůstavitel v listině o vydědění výslovně stanoví, vztahují se důsledky vydědění i na osoby uvedené v § 473 odst. 2.

(3) O náležitostech listiny o vydědění a o jejím zrušení platí obdobně ustanovení § 476 a § 480; v listině však musí být uveden důvod vydědění.

Přechod dluhů

§ 470

(1) **Dědic odpovídá do výše ceny nabytého dědictví za přiměřené náklady spojené s pohřbem zůstavitele a za zůstavitelovy dluhy, které na něj přešly zůstavitelovou smrtí.**

(2) Je-li více dědiců, odpovídají za náklady zůstavitelova pohřbu a za dluhy podle

poměru toho, co z dědictví nabyli, k celému dědictví.

HLAVA DRUHÁ

Dědění ze zákona

§ 473

(1) **V první skupině** dědí zůstavitelovy děti a manžel nebo partner (a), každý z nich stejným dílem.

(2) Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti. Jestliže nedědí ani tyto děti nebo některé z nich, dědí stejným dílem jejich potomci.

§ 474

(1) Nedědí-li zůstavitelovi potomci, dědí **ve druhé skupině** manžel nebo partner (a), zůstavitelovi rodiče a dále ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

(2) Dědici druhé skupiny dědí stejným dílem, manžel nebo partner (a) však vždy nejméně polovinu dědictví.

§ 475

(1) Nedědí-li manžel, partner (a) ani žádný z rodičů, dědí **ve třetí skupině** stejným dílem zůstavitelovi sourozenci a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele.

(2) Nedědí-li některý ze sourozenců zůstavitele, nabývají jeho dědického podílu stejným dílem jeho děti.

§ 475a

Nedědí-li žádný dědic ve třetí skupině, **ve čtvrté skupině** dědí stejným dílem prarodiče zůstavitele a nedědí-li žádný z nich, dědí stejným dílem jejich děti.

HLAVA TŘETÍ

Dědění ze závěti

§ 476

(1) **Zůstavitel může závěť buď napsat vlastní rukou, nebo ji zřídit v jiné písemné formě za účasti svědků nebo ve formě notářského zápisu.**

(2) V každé závěti musí být uveden den, měsíc a rok, kdy byla podepsána, jinak je neplatná.

(3) Společná závěť více zůstavitelů je neplatná.

§ 476a

Vlastnoruční závěť musí být vlastní rukou napsána a podepsána, jinak je neplatná.

§ 476b

Závěť, kterou nenapsal zůstavitel vlastní rukou, musí vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně projevít, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Svědci se musí na závěť podepsat.

§ 476c

(1) Zůstavitel, který nemůže číst nebo psát, projeví svoji poslední vůli před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být přečtena a přítomnými svědky podepsána. Přitom musí před nimi potvrdit, že listina obsahuje jeho poslední vůli. Pisatelem a předčítatelem může být i svědek; pisatel však nesmí být zároveň předčítatelem.

(2) V listině musí být uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho pravou vůli. Listinu musí svědci podepsat.

§ 476d

(1) Zůstavitel může projevit svoji poslední vůli formou notářského zápisu; zvláštní zákon stanoví, kdy úkon musí být učiněn před svědky a kdy musí mít formu notářského zápisu.

(2) Nezletilí, kteří dovršili 15. rok mohou projevit poslední vůli pouze formou notářského zápisu.

(3) Osoby nevidomé mohou projevit poslední vůli též před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být přečtena.

(4) Osoby neslyšící a hluchoslepé, které nemohou číst nebo psát, mohou projevit poslední vůli formou notářského zápisu nebo před třemi současně přítomnými svědky, ovládajícími touto osobou zvolený komunikační systém neslyšících a hluchoslepých osob, a to v listině, která musí být tlumočena do zvoleného komunikačního systému.

(5) V listině musí být uvedeno, že zůstavitel nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem zůstavitel potvrdil, že listina obsahuje jeho pravou vůli. Obsah listiny musí být po jejím sepsání přetlumočen do zvoleného komunikačního systému neslyšících a hluchoslepých osob; i toto musí být v listině uvedeno. Listinu musí svědci podepsat.

§ 476e

Svědky mohou být pouze osoby, které jsou způsobilé k právním úkonům. Svědky nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které mají podle závěti dědit.

§ 476f

Závětí povolaný, ani zákonný dědic a osoby jim blízké nemohou při pořízování závěti působit jako úřední osoby, svědci, pisatelé, tlumočníci nebo předčitatelé.

§ 477

(1) V závěti zůstavitel ustanoví dědice, popřípadě určí jejich podíly nebo věci a práva, která jim mají připadnout. Nejsou-li podíly více dědiců v závěti určeny, platí, že podíly jsou stejné.

(2) Zůstavitel může závětí zřídit nadaci nebo nadační fond.

§ 478

Jakékoliv podmínky připojené k závěti nemají právní následky; ustanovení § 484 věty druhé tím není dotčeno.

§ 479

Nezletilým potomkům se musí dostat aspoň tolik, kolik činí jejich dědický podíl ze zákona, a zletilým potomkům aspoň tolik, kolik činí jedna polovina jejich dědického podílu ze zákona. Pokud závěť tomu odporuje, je v této části neplatná, nedošlo-li k vydědění uvedených potomků.

§ 480

(1) Závěť se zrušuje platnou závětí pozdější, pokud vedle ní nemůže obstát, anebo odvoláním závěti; odvolání musí mít formu, jaké je třeba k závěti.

(2) Zůstavitel zruší závěť také tím, že zničí listinu, na níž byla napsána.

HLAVA PÁTÁ

Potvrzení dědictví a vypořádání dědiců

§ 481

Je-li dědic jen jeden, potvrdí mu soud, že dědictví nabyl.

§ 482

(1) Je-li více dědiců, vypořádají se u soudu mezi sebou o dědictví dohodou.

(2) Neodporuje-li dohoda zákonu nebo dobrým mravům, soud ji schválí.

§ 483

Nedojde-li k dohodě, soud potvrdí nabytí dědictví těm, jejichž dědické právo bylo prokázáno.